

PM

Projektledning: Kalmar läns museum, Emma Angelin Holmén,
070-3418706

PM framtaget av regionförbundet ht2013

Hälsa och kultur – i Hälsolänet Kalmar

Bakgrund

Kulturen har under de senaste åren uppmärksammats som utvecklingskraft på många olika sätt. Regionalt i Kalmar län startade processen 2007 med en förstudie om att ansöka om kulturhuvudstad, en process som ledde vidare till projektet ”Kultur med nya ögon” som handlade om tillväxt och attraktivitet. Båda processerna bidrog till grunden för Kulturplan Kalmar län 2012-14.

Kulturplanen handlar om kultur som utvecklingskraft på olika sätt men betonar också vikten av att ge alla människor möjlighet till kultur och ”kultur bara för att” – kulturen för dess eget värde. Kulturplanens första prioriterade mål är ”Kultur i hela länet” och innebär att kulturen ska vara tillgänglig för alla i hela länet oavsett kulturell bakgrund, kön, funktionshinder eller geografisk plats. Den politiska visionen uttrycker det så här:

”...Den har en betydande plats på allt fler arenor och på fler områden. Genom en ökad samverkan mellan olika aktörer verkar kulturen som en självklar del i livets alla skeden i omsorg om barn och äldre, i skolan och i vården”

Avseende barn och unga i skolan driver regionen ett projekt för samverkan mellan Skola & Kultur. Syften är bland annat att ta fram en skolkulturstrategi som ska försäkra att barn och unga får ta del av kultur på olika sätt under hela sin skoltid. Projektet bygger på samverkan mellan kulturaktörer och skolföreträdare och utgår från att parterna måste samverka kring kulturverksamheten som ska ske i skolan. Skolkulturstrategin är på remiss och förhoppningen är att den kan antas under hösten, projektet pågår till sommaren 2014.

Beträffande vård, omsorg och äldre finns det inom Landstinget en stor politisk uppslutning kring att Kalmar län skall vara ett Hälsolän och Regionförbundet har

beslutat att arbeta med kulturens betydelse för hälsan. Via en gemensam förstudie har Landstinget och Regionförbundet kartlagt vad som är aktuellt nationellt och hur läget ser ut i kommunernas omsorg och inom Landstingets vård och psykiatri.

Slutsatserna efter förstudien är att problemet inom Hälsa och kultur är likartade problemen inom skolan. Konst och kultur ses av en del, lärare/personal, för dess eget värde, av det stora flertalet som förströelse eller underhållning och av ett fåtal som något utvecklande, läkande eller något som kan bidra till att bygga människor. De som använder sig av konst och kultur metodiskt från en kunskapsgrund är ofta ensamma eldsjälar inom sina organisationer.

Inom Skola & Kulturprojektet uppvisar eleverna i flera fall en mycket högre medvetandegrad än rektorer och lärare avseende vad kultur i skolan kan tillföra. Elever ser att kultur i skolan kan skapa möjligheter att uttrycka sina *åsikter*, bidra till *förståelse* för sin omvärld och att öka *relevansen* i lärandet. Vilket kan överföras till en vård/omsorgssituation:

- Kan man uttrycka sina åsikter kan man få *inflytande* och medverka i vårdprocessen
- Kan man känna förståelse kan man uppleva *sammanhang* med omvärlden
- Kan man uppleva att man får en relevant behandling blir man *motiverad*

Den kommunala omsorgen och landstingets verksamheter saknar en övergripande strategi, metoder och medvetenhet inom Hälsa och kultur. Kulturorganisationernas verksamhet och program sker med hög konstnärlig kvalitet men programmen är sällan förankrade med personal eller utifrån vårdtagares behov och levereras adhocmässigt. Utifrån Skola&kultur-projektets erfarenheter och förstudien av Hälsa och Kultur i Kalmar ser vi ett stort behov av att utveckla en arbetsmodell för samverkan i hela länet mellan vård, psykiatri, omsorg, kulturorganisationer och folkhögskolor.

Koppling till kulturplanen

Regionförbundet i Kalmar län

Landstingets och Regionförbundets gemensamma övergripande mål i Hälsolän, Folkhälsoplan, RUS och Kulturplan är:

En hög tillfredsställelse för äldre inom omsorgen och förkortade läkningsprocesser för personer inom vården.

Regionens utvecklingsstrategi, RUS, betonar att länet skall ha en god och jämlik folkhälsa och att målen för kulturen ska nås genom samverkan mellan kultur och

hälsa. RUS rekommenderar att ”Utveckla samarbetsmodeller och projekt med aktörer inom hälsa och kultur med särskilt fokus på äldre”.

Kalmar läns kulturplan 2012-14 anger att kulturen ska ge upplevelse, insikt, delaktighet och inflytande i samhället. Genom att öka människors möjlighet att delta i kulturlivet förbättras förutsättningarna för en bättre folkhälsa i länet. Kultur kan vara ett verktyg i rehabilitering och kan fungera som ett komplement till traditionell medicin i vården. Under 2012-2014 ska regionen arbeta för att öka kunskapen om, utveckla samarbetsmodeller kring kultur och hälsa samt genomföra projekt med fokus på kultur och äldre.

Landstinget i Kalmar län

Landstinget anger i inledningen till plan för 2012 – 2014 att ett hälsofrämjande synsätt ska genomsyra alla landstingets verksamheter utifrån visionen om ett Hälsolän. Landstingsplanen anger att grundstenarna för verksamheten vilar på tre grundläggande värdeord ”öppet, engagerat och kunnigt” samt landstingets vision ”Hälsolänet – för ett friskare, tryggare och rikare liv”. Landstingsplanen betonar att sjukvården måste anpassa sin verksamhet mer till de samband som finns mellan människors situation i samhället och deras hälsa och att utveckla en helhetssyn.

Landstinget beslutade under våren att tillsätta en för vårddelegationerna gemensam arbetsgrupp för Kultur och Hälsa. I gruppen ingår representanter för sjukhusvård/regionsjukvård, psykiatrivård samt primärvård/tandvård. Gruppen har i uppgift att ur ett patientperspektiv studera hur Landstinget internt jobbar med kultur och hälsa.

Projektets genomförande

Som fortsättning på förstudien avser Landstinget och Regionförbundet att driva ett treårigt huvudprojekt med de regionala kulturorganisationerna, Landstinget och kommunerna.

Projektet ska ha en liknande uppbyggnad och struktur som Skola & Kulturprojektet. Det blir ett antal intresserade kommuner som går in genom sina omsorgsförvaltningar, hälsocentraler och psykiatri deltar tillsammans med kulturorganisationer, folkhögskolor och Linnéuniversitetet.

Projektet ska utformas med utbildningar, workshops, seminarier och nätverksbyggande som arbetsmodell. Genom mindre pilotprojekt ska olika metoder och arbetsformer prövas. Pilotprojekten kan drivas av hälsocentraler, psykiatri och omsorg tillsammans med kulturorganisationerna och med stöd och bidrag från projektet.

Ett särskilt pilotprojekt ägnas åt att sprida och utveckla de framtagna arbetsmetoder som Kalmar läns museum och Kalmar samt Mörbylånga kommuner tagit fram genom det två tidigare projekten ”Kommer du ihåg” 2009-2010 samt ”More living-Active Age” 2012-13. Projekten har utvecklat metoder för att arbeta med äldre i sena 3:e och 4:e åldern och vårt kulturarv. Det senare projektet hade även en internationell satsning i Sydafrika. Se separat beskrivning.

Inom kulturområdet ingår kulturaktörer med regionalt uppdrag. Varje konst/kulturområde som deltar i utbildningarna ska ges möjlighet att utveckla sitt område med metoder och specifika program.

Projektet ska drivas i nära samarbete med Linnéuniversitetet och med stöd av aktuell forskning. Projektet ska följas upp systematiskt och metodiskt för att lägga grunden för en arbetsmodell i större skala.

Projektet leds av en styrgrupp med representanter för forskare, sjuk- och hälsovården, psykiatri, kommunernas omsorgsverksamhet samt länets kulturinstitutioner och organisationer. Till projektet knyts även en referensgrupp med personer med erfarenhet från olika aspekter på kultur- och hälsaområdet.

Syfte

- Syftet med projektet är att skapa en arbetsmodell med struktur och metoder för samverkan mellan kulturorganisationer, folkhögskolor, vård, psykiatri och omsorg:
- Att kulturinstitutioner och folkhögskolor har kunskap om vård och omsorg och kan erbjuda metoder och program med forskningen som grund
- Att vård och omsorg har kunskap att medvetet och strukturerat använda konst och kultur, forskningsbaserat, i den dagliga verksamheten.
- Att länet har en uppbyggd struktur och ett nätverk för att arbeta med hälsa och kultur.
- Erfarenheter, metoder och idéer ska vara provade i pilotprojekt, dokumenterade och utvärderade i samverkan med universitet och forskning.
- Att ta tillvara på och utveckla de metoder och erfarenheter som redan finns när det gäller äldre och kulturarv

Mål

- Målen för projektet är

- Att utarbeta en arbetsmodell för struktur och metoder
- Att varje deltagande kulturorganisation och folkhögskola ska ha utvecklat minst en arbetsmetod tillsammans med vård och omsorg. Den ska vara metodisk, systematiserad och ha stöd i aktuell forskning.
- Att etablera ett nätverk för kunskapsutbyte och samverkan mellan vård, omsorg och kulturorganisationer i länet.
- Att deltagande aktörer inom vård- och omsorg ska ha drivit minst ett pilotprojekt tillsammans med en kulturorganisation, metodiskt och systematiserat.
- Att äldreprojektet med kulturarv i fokus spridits till mins ytterligare två kommuner
- Arbetsmetoderna och pilotprojekten ska dokumenteras och utvärderas
- Att kommunerna och landstinget ska integrera kulturen i sina skrivningar och styrdokument.
- Att kultur blir en integrerad del i det vardagliga hälsoarbetet
- Pilotprojekten kan även rymma en vidare målgrupp av äldre personer som inte finns inom kommunernas omsorg eller patienter med lång sjukhusvistelse inom vården.

Målgrupp

- Projektet ska utformas för att tillgängliggöra kultur och nå grupper i samhället som inte själva kan ta del av det allmänna utbudet på grund av sjukdom eller ålder. Fokus på äldre i samhället.
- Avsikten med projektet är att långsiktigt nå:
 - Äldre inom omsorg och äldreboenden, med de kommunala omsorgsförvaltningarna som huvudman
 - Patienter inom hälsocentraler, Landstinget som huvudman
 - Patienter inom psykiatri, Landstinget som huvudman
- För att få genomslag med nya arbetssätt och möjligheter i en organisation måste det ske via ledningsfunktionerna. Det kan vara långsamma processer som kräver både insikt och mod att förändra tankar och vanor. Därför inriktas projektets inledning på att få med de ledande funktionerna:
 - ✓ Ledningsorganisationer och politiker inom de kommunala omsorgsförvaltningarna

- ✓ Ledningsorganisationer och politiker för landstingets hälso- och sjukvård
- ✓ Ledningsorganisationer och politiker för kulturinstitutioner/organisationer
- ✓ Verksamma inom kulturorganisationer och folkhögskolor samt vårdpersonal

Delaktighet och skapande för målgruppen

Projektets uppgifter är att utveckla och bygga kunskap, verksamhet och nätverk vilket är helt beroende av de medverkandes aktiva deltagande och mandat.

De deltagande kommunerna och organisationerna representeras i styrgruppen tillsammans med Landstinget, Regionförbundet och Linnéuniversitetet. I projektgruppen ingår företrädare för alla aktörer och mötena utgör en arena för styrgruppen och de medverkande parterna.

Projektets tillämpande del sker i de pilotprojekt som omsorg och vård initierar och söker medel till samt kulturorganisationernas metodutvecklingsprojekt.

Även omsorgsverksamhet och hälsocentraler i övriga kommuner i länet kan delta med projekt.

Samarbetspartners

- Regionala kulturorganisationer i Kalmar län
- Landstinget i Kalmar län
- Kommunerna i Kalmar län
- Linnéuniversitetet
- Folkhögskolorna

Tidplan

Projektet ska pågå under tre år. Projekttidplan och aktiviteter utarbetas i samråd med styrgruppen och förankras i projektgruppen i projektets inledningsfas. Projektet beräknas starta hösten 2013.

År ETT, uppbyggnad, grundläggande utbildning och nätverksbyggnad

Generellt

Etablera en projektorganisation med länets kommuner, Landstinget, kulturinstitutionerna och Linnéuniversitetet. Säkra finansieringen:

Skapa en referensgrupp med personer som har olika syn på och kunskap om kultur och hälsa.

- Etablera ett nätverk med berörda aktörer i länet.
- Etablera kontakter med forskningen.
- Stödja och bidra med medel till pilotprojekt där vård/omsorg samverkar.
- Starta Äldreprojekt med kulturavsfokus med erfarenheter från tidigare projekt

Projektet ska under första året arrangera:

- Grundläggande utbildning till kulturorganisationernas ledningsfunktioner om behov, metoder och med vilka möjligheter kulturen kan agera.
- Grundläggande utbildning på ledningsnivå inom omsorg och hälsocentraler om kulturen som läkande och terapeutisk metod
- Tankesmedja med forskare och nyckelpersoner inom vård, omsorg och kultur

Kulturorganisationerna

Fördjupningsprojekt för kulturorganisationerna med avsikt att ge möjlighet att utveckla metoder inom kulturområdet. Bilden är att de både ska kunna medverka och leverera rätt kvalitet för en specifik målgrupp och ha kunskap om och kontakter för att kunna *förmedla* specifik terapeutisk behandling till patienter från hälsocentraler.

För att ge kulturorganisationerna kunskap och möjlighet att utveckla metoder för vård och omsorg ska projektet specifikt erbjuda

- Seminarier
- Utbildningar
- Studiebesök/resa
- Kontakter med relevant forskning

År TVÅ, samverkan, erfarenhetsutbyte, utbildning, fördjupning, pilotprojekt

Kulturorganisationerna

Fördjupningsprojektet för kulturorganisationerna fortsätter med att utveckla metoder inom kulturområdet samt att få möjlighet att tillämpa metoderna

tillsammans med omsorg och vård. Samverkan med forskningen utvecklas ytterligare och ev följeforskning inleds. Kulturarvsprojektet sprids.

Generellt

Samverka med omsorgen, hälsocentraler och psykiatri om erfarenheter, utbildningsbehov och utbildningsinsatser för personal. Efter behov arrangera:

- Seminarier
- Utbildningar
- Studiebesök/resa
- Kontakter med relevant forskning

Stödja och bidra med medel till pilotprojekt där vård/psykiatri/omsorg samverkar med kulturorganisationerna för metodutveckling.

Börja formulera en arbetsmodell för samverkan mellan vård, omsorg och kultur.

År TRE, formulera arbetsmodell, implementera, pilotprojekt, uppföljning

- Projektet fortsätter med erfarenhetsutbyte och utbildningar, seminarier, workshops och pilotprojekt. Pilotprojekten fortsätter med vård/omsorg i samverkan med kulturorganisationerna för metodutveckling.
- Pilotprojekten och kulturorganisationernas metoder och program utvärderas och sammanställs.
- En arbetsmodell formuleras för samverkan i hela länet mellan vård, psykiatri, omsorg, kulturorganisationer och folkhögskolor.
- Modellen testas och implementeras
- Uppföljning och utvärdering samt dokumentation

Efter tre år, integrera i löpande verksamhet

- Projektet ska ses som ett krafttag för att förstärka hälsosynen med ett helhetsseende inom vården. Den ena delen av projektet handlar om att stadfästa människors behov av kultur för att kunna leva ett gott liv eller att påskynda ett tillfrisknande och den andra handlar om metodutveckling av hur kulturen kan möta vården och omsorgen på deras villkor och behov.
- Efter att projektet är avslutat är förhoppningen att arbetsmodellen ska fungera och att vård, omsorg och kultur ska vara ett etablerat begrepp och en fungerande verksamhet. Hälsa och kultur kommer även framöver att

kräva fortsatt metod och kunskapsutveckling på samma sätt som andra områden.

- Utöka antalet kulturaktörer med utbildning för såväl studieförbund och fria kulturaktörer.